

Ministerul Educației Naționale
Universitatea Națională de Muzică din București

TEZA DE DOCORAT CU TITLUL
VOCALITATE ȘI JOC SCENIC - REPERE ALE TEATRALITĂȚII
MUZICALE

REZUMAT

Doctorand:

Mihaela-Virginia Stamate

Conducător științific:

Șerban-Dimitrie Soreanu

2019

În lucrarea de față am abordat teatralitatea interpretului de operă prin cele două componente principale, interpretarea vocală și cea scenică, bazate pe analiza aprofundată atât a discursului muzical cât și a sensului libretului. Necesitatea din ce în ce mai acută a unei interpretări artistice complexe face ca demersul aprofundării limbajului muzical, în sensul descoperirii și fundamentării cu argumente solide a psihologiei, a comportamentului, a setului de credințe și manifestări ale personajului, să fie indispensabil.

Cercetarea întregului complex muzical-dramatic al unei opere, de la încadrarea socio-culturală a compozitorului, la stilul compoziției, perioada în care a fost scrisă dar și cea la care face referire libretul operei, construiește universul personajului; conturarea cât mai clară și mai coerentă a relațiilor dintre personaje, a intereselor fiecărui personaj, apoi sfera de acțiune a personajului meu, motivația personală a acestuia, conjunctura și cauzele din care acesta acționează trec la nivelul superior al construirii personajului în sfera intereselor și necesităților sale în raport cu cele generale ale acțiunii. Aportul adus în acest demers de cercetare constă în contopirea parametrilor muzicali (melodie, ambitus, armonie, orchestrație, ritm, agogică, dinamică) cu procesul emoțional al transferării mesajului muzical în atitudini și stări care se vor reflecta ulterior în vocalitate și joc scenic. Găsirea corespondențelor între imaginile muzicale și emoțiile, stările, sentimentele, adică toate trăirile interioare ce vor da naștere acțiunilor fizice, reacțiilor și atitudinilor care compun jocul scenic, generează un act artistic interpretativ de valoare, plin de esență.

Extragerea și analiza diverselor teme și motive muzicale care își metamorfozează sensul dramatic cu fiecare apariție dezvăluie și clarifică modul în care acestea determină sau modifică interpretarea bazată pe valențele identificate, propuse pentru fiecare situație în parte; astfel, interpretarea vocală și jocul actoricesc să nu fie o pură coincidență sau o întâmplare ci o asumare conștientă și argumentată a unei atitudini.

Procedeele de cercetare și de analiză aplicate pentru fiecare rol în parte sunt valabile și necesare pentru orice abordare, fie că este vorba despre un personaj comic, dramatic, travesti, pozitiv sau negativ. De aceea am ales două tipologii de personaje diferite, aparținând unor compozitori din perioade stilistice muzicale diferite având în comun tipologia vocală de soprană lirică-lejeră. Personajele pe care le-am ales ca studiu caz aparțin categoriilor subreței de operă - camerista Despina din opera *Così fan tutte* de Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) și a cochetei - *Manon* din opera omonimă de Jules Massenet (1842-1912). Cercetarea s-a născut din interesul deosebit pentru personajele care au un caracter spontan, care sunt

imprevizibile din punct de vedere al reacțiilor și care afișează o paletă amplă de atitudini și comportamente. Ambele personaje au aceste caracteristici, fiind firi energice, două temperamente sangvinice, diferențiate în același timp prin multe alte particularități descoperite în finețurile muzicale, care fac din fiecare personaj o bijuterie care merită descoperită și valorificată și asta datorită măiestriei cu care a fost înveșmântat muzical fiecare dintre acestea.

Lucrarea este structurată în patru capitole urmate de note, anexe și bibliografie:

În primul capitol intitulat *Prolegomene*, alcătuit din patru subcapitole, am parcurs sintetic drumul apariției operei evidențind caracteristicile acesteia în cele două perioade muzicale - clasicism și romantism. Mergând dinspre general spre particular m-am axat pe personalitatea muzicală a compozitorilor Wolfgang Amadeus Mozart și Jules Massenet din a căror creație am ales pentru studiul de caz două opere valoroase aprofundând muzical, dramaturgic, psihologic și actoricesc personajele Despina și Manon, ale căror personalități le-am conturat în detaliu, bazându-mă pe cercetarea amănunțită a partiturilor, a libretelor și a surselor literare.

Capitolul al II-lea, *Opera Così fan tutte de Wolfgang Amadeus Mozart*, este structurat în două subcapitole: în cel dintâi am urmărit structura operei *Così fan tutte*, iar în cel de al doilea am concentrat cercetarea pe analiza personajului Despina.

În primul subcapitol am aprofundat relația muzică-libret prin observarea modului în care au fost evidențiate muzical etapele acțiunii, punând în valoare momente cheie din dramaturgie, așa cum se întâmplă cu cele două momente corale *Bella vita militar*, care marchează muzical așa zisa plecare a celor doi soldați, Ferrando și Guglielmo, într-o misiune armată, în actul I și întoarcerea acestora în actul al II-lea. De asemenea, în îmbinările polifonice din cadrul ansamblurilor se observă tipurile de relații dintre personaje, iar în cadrul ariilor sunt evidențiate trăirile acestora, în timp ce recitativele au rolul de a dinamiza acțiunea. Caracterizarea muzicală a celorlalte personaje întregeste universul muzical din care personajul interpretat face parte; cu cât înțelegem mai mult din parcursul muzical al operei cu atât mai mult ne vom simți mai siguri pe propriul nostru personaj, îi vom găsi naturalul și firescul care îi dau credibilitate. De asemenea, teme și motivele muzicale întâlnite pe parcursul operei sunt o altă sursă de întregire a complexului general dramatic în care personajul meu acționează; cunoașterea cât mai solidă a tuturor detaliilor ce țin de ambientul în care se

petrece acțiunea oferă dezinvoltură, libertate și motivație în jocul scenic și în interpretarea muzical-actoricească.

În cel de al doilea subcapitol, am cercetat cele trei moduri de manifestare a personajului pe parcursul desfășurării acțiunii; Despina este un personaj aflat în trei ipostaze actoricești diferite, cea a cameristei, cea a doctorului și cea a notarului. Pentru fiecare ipostază am conturat caracterul personajului de la general la particular pornind întotdeauna de la sursele muzică-libret. Finalul capitolului reprezintă o sinteză a atitudinii, gesticii și limbajului general al Despinei care-i conturează personalitatea, întorcându-mă astfel la nivelul macro al analizei, ținând cont de faptul că personajul trebuie să păstreze o constanță în ceea ce privește jocul și exprimarea scenică, care să-i evidențieze tipologia.

Capitolul al III-lea, *Opera Manon de Jules Massenet*, este alcătuit din două subcapitole, dintre care în primul am analizat structura operei *Manon* urmărind desfășurarea muzical-dramaturgică a acesteia. În continuare, evidențierea caracterelor personajelor, realizată prin analiza muzicală a temelor și motivelor care le însoțesc, întregeste universul operei. Cercetarea semnificațiilor și a contextelor în care motive-cheie și idei muzicale-simbol apar în prelucrări variate pe parcursul desfășurării muzicale a condus la dezvăluirea de sensuri deosebite și diferite pentru fiecare apariție oferind o anume stare, un anume gând generatoare de imbolduri interpretative creative.

În cel de-al doilea subcapitol am restrâns analiza asupra personajului feminin central - Manon, descoperindu-i particularitățile în amplul discurs muzical, în care se regăsesc cinci arii, patru duete, un trio, cvartete și momente de ansamblu, dar și secțiuni de recitativ acompaniat și melodramă. Complexitatea personajului reiese din schimbările semnificative de atitudine pe parcursul celor cinci acte, reflectate în muzica ce o caracterizează încă de la prima apariție în scenă. Motivele ce o însoțesc pe tot parcursul operei se metamorfozează în funcție de starea și de trăirile personajului, prin timbralizări diferite, variații melodice, armonice, dinamice, agogice sau de registre. Realizarea ansamblului de gestică și atitudini ale personajului în urma analizelor realizate întregeste portretul psihologic al personajului prin manifestarea fizică a trăirilor experimentate de-al lungul acțiunii.

Cel de al IV-lea capitol, *Sinteze*, conține rezumatul în limba română și în limba engleză precum și un subcapitol intitulat *proiecții metodice* în care am realizat pașii studiului unei arii alese din fiecare capitol de analiză. De asemenea, în cadrul rezumatului în limba română sunt cuprinse grafice, schițe și tabele ce sintetizează cercetarea realizată în cadrul lucrării.

Anexele conțin schițe de costume imaginate de mine, ale personajelor analizate - *Despina* și *Manon*, pentru fiecare ipostază sau apariție ale acestora. Tot în anexe se găsesc o serie de imagini extrase din timpul interpretării unor fragmente muzicale din rolurile analizate, unde sunt exemplificate și explicate diferite ipostaze expresive care redau contopirea emoției cu expresia mimică și gestuală.

Capitolul bibliografic conține o listă de cărți, dicționare și publicații studiate, semnalate și selectate, seriile partiturilor utilizate în analiză, reducții canto-pian și parituri generale de orchestră, discografie și webografie care conține o listă a siteurilor accesate din care fac parte enciclopedii și dicționare online și siteuri ce conțin libretetele complete ale operelor în limba originală.